

РОЗДІЛ 4 РОЗВИТОК МАРКЕТИНГУ В АПК

УДК 338.432.002.6(477)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Я. Янишин, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Виробництво аграрної продукції є важливою складовою національної економіки, оскільки забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. При тому, що аграрний сектор забезпечує близько 60 % фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторговельне сальдо, економічні можливості його використовуються не повністю. З огляду на це потрібно вирішити багато проблем і докласти чималих зусиль. Розвиток ринку сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки є важливою складовою аграрної політики в Україні на сучасному етапі, тому дослідження окресленої теми є надзвичайно актуальним сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток аграрного сектору та національну продовольчу безпеку досліджують на науковому та державному рівнях. Зокрема, в працях М. Гордієнка, Ю. Якимчука [1], В. Горлачука, О. Коваленка [2], М. Зубця, П. Саблука, В. Месель-Веселяка, М. Федорова [3], Б. Пасхавера, О. Шубравської, Л. Молдован [5], Я. Жаліла [6] розглянуто проблеми та перспективи сталого розвитку агропромислового сектору економіки України. Водночас існує необхідність постійного спостереження за станом і тенденціями розвитку з метою виявлення та вирішення проблем галузі.

Постановка завдання. Ми ставили за мету показати сучасний стан виробництва та реалізації аграрної продукції, а також функціонування механізму торгівлі продуктами сільського господарства на прикладі гуртового ринку «Шувар».

Виклад основного матеріалу. Агропромисловий комплекс належить до найважливіших сфер економіки кожної держави. Значення та роль аграрного сектору в економіці важко переоцінити, оскільки саме сільське господарство забезпечує населення продуктами харчування, а легку і харчову промисловість – сировиною. Тому питання розвитку галузей аграрної сфери мають першочергове соціально-економічне та політичне значення як у контексті окремих країн, так і з огляду на глобалізацію світового ринку [6, с. 12].

Україна займає лідируючі позиції у світі за обсягами виробництва деяких видів сільськогосподарської продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції в Україні у 2014 році

Галузь сільського господарства	Кількість виробленої продукції, тис. т	Місце у світі
Рослинництво		
Зернові та зернобобові	63859	2
Ріпак	22134	3
Цукровий буряк	15734	-
Соняшник	10134	1
Картопля	23693	-
Овочі	9638	-
Тваринництво		
М'ясо у забійній вазі	2359,6	-
Молоко	11132,8	-
Яйця	19587,3 млн. шт	-
Вовна	2602 т	-

Джерело: [7].

Однак для ефективної господарської діяльності необхідна реалізація виробленої продукції. Проаналізуємо реалізацію сільськогосподарської продукції в Україні за 2014 р. за каналами збуту (рис. 1) [2].

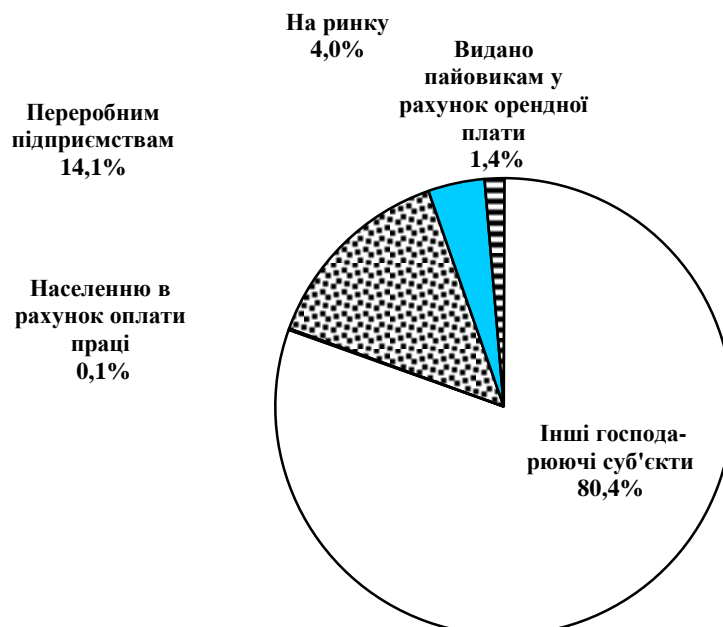

Рис. 1. Реалізація сільськогосподарської продукції за каналами збуту.

За підсумками року сільськогосподарські підприємства (крім малих) від реалізації виробленої аграрної продукції отримали 194,6 млрд грн, що на 35 % більше, ніж у 2013 р., у тому числі від продукції рослинництва – 143,6 млрд грн (на 43 % більше), від продукції тваринництва – 51,0 млрд грн (на 17,5 % більше). Збільшення обсягу реалізації продукції рослинництва підвищило їх частку у загальній вартості реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами у 2014 р. до 74,0 % (проти 69,9 % у 2013 р.).

У структурі продажу продукції за напрямками реалізації й надалі залишається значною частка продажу іншим господарюючим суб'єктам (усі підприємства й організації, крім тих, що здійснюють переробку сільгосппродукції), яка складає 80,4 % загального обсягу реалізованої продукції. У 2014 р. сільськогосподарські підприємства за цим напрямом реалізували 88,7 % зернових культур, 91,6 % олійних культур, 77,3 % картоплі, 48,9 % овочів, 68,8 % худоби та птиці, 81,8 % яєць, 67,3 % вовни.

Від реалізації на ринку, через власні магазини, ятки, палатки сільськогосподарські підприємства отримали 4 % усіх грошових надходжень. За цим напрямом було продано 30,2 % меду, 28,2 % баштанних культур, 14,5 % яєць, 13 % вовни.

Переробні підприємства зберегли свої позиції у закупівлях цукрового буряку (включаючи давальницьку сировину), що становить 93,6 % загального обсягу їх реалізації, молока й молочних продуктів (94,9 %), плодів та ягід (84,8 %), винограду (54,5 %), овочів (47,0 %), картоплі (16 %), худоби та птиці (23,5 %), вовни (19,6 %).

Протягом 2014 р. на переробні підприємства загалом надійшло 1702,9 тис. т живої ваги худоби та птиці, що на 4,2 % більше, ніж за 2013 р., та 4646,6 тис. т молока та молочних продуктів (на 3 % більше). Із загального обсягу надходжень продукції тваринництва на переробні підприємства використано для переробки 1228,1 тис. т власно вирощеної худоби та птиці (на 6,6 % більше, ніж у 2013 р.) і 22,7 тис. т власно виробленого молока (на 20,3 % більше).

Середня жива вага однієї голови, проданої переробним підприємствам у 2014 р., становила: великої рогатої худоби – 437 кг, свиней – 110 кг.

За реалізовану переробним підприємствам продукцію сільськогосподарські підприємства одержали 343,6 млн грн дотацій і компенсацій, у тому числі за худобу – 31,6 млн грн, за молоко – 312,0 млн гривень.

У 2014 р. в рахунок оплати праці було видано власно вирощеної продукції на суму 251,3 млн грн, що становить 0,1 % від загального обсягу реалізації. Найбільшу частку в цих розрахунках становили зернові культури (37,5 %), худоба і птиця (29,4 %).

За угодами оренди земельних і майнових паїв сільськогосподарські підприємства у 2014 р. видали селянам 1890,8 тис. т зерна (4,7 % загального обсягу реалізації), 32,9 тис. т насіння соняшнику (0,4 %), 13,8 тис. т цукру (1,5 %), 1,2 тис. т олії (5,0 %), 0,7 тис. т худоби та птиці (0,04 %), 50 т меду (8,0 %).

Як бачимо, частка реалізації сільськогосподарської продукції на ринку становить лише 4 %.

На теренах Львівської області функціонує успішний механізм гуртової ринкової торгівлі продуктами сільського господарства, який втілюється у Регіональному аграрному центрі «Шувар».

«Шувар» – перший в Україні і наймасштабніший в Західному регіоні гуртовий ринок сільськогосподарської продукції. Він забезпечує найкращі умови проведення товарообміну між професійними операторами агроринку та невеликими виробниками сільгосппродукції, з одного боку, та оптовим покупцем і кінцевим споживачем продукції – з іншого.

Площа оптового ринку «Шувар» становить близько 20 га. Тут функціонує система контролю і безпеки, яка веде облік машин за номерними знаками, тому, щоб заїхати на ринок, потрібно мати талон оплати або сплатити вартість за в'їзд. Клієнти, які мають магазини на території ринку, заїжджають на ринок за магнітними картками.

У середньому протягом доби для закупівлі продукції заїжджають близько 4200 автомашин, а для продажу – близько 1500 автомашин.

Для того щоб підтримати сільгоспвиробника і не допустити до реалізації перекупників, аграрний ринок «Шувар» увів практику підписання угод із головами сільських рад. Згідно з такою угодою сільгосптоваровиробник бере клопотання у голови для підтвердження свого статусу виробника продукції на відповідній адміністративній території. Угода з ринком та клопотання сільського голови дає змогу отримати картку виробника і відразу 10 % знижки на послуги ринку. Чим більшу кількість заїздів здійснить виробник на ринок, тим більшу знижку він може отримати (максимальна знижка 25 %).

М'ясний термінал почав працювати з вересня 2008 року, забезпечує реалізацію та зберігання понад 700 т продукції за день [4].

Другий термінал-павільйон – це «Овочі і фрукти», який розпочав роботу з грудня 2011 року. Його площа становить 6048 м². На території майданчика є логістичний центр та овочесховище, які займають площу 810 м². Місткість овочесховища – 3 тис. т плодоовочевої продукції. Працюють три холодильні камери загальною площею 694,1 м² і 64 торгові приміщення площею від 40 до 72 м². Торгові приміщення обладнані індивідуальною системою охолодження. За останній рік через павільйон «Овочі і фрукти» було реалізовано 60 тис. т свіжої плодоовочевої продукції.

Термінал риби і морепродуктів загальною площею 4812 м², з якої 602 м² – склади з регульованим температурним режимом, має місткість – до 1,1 тис. т продукції. За останній рік через термінал було реалізовано 8,5 тис. т риби і морепродуктів.

Окрім того, працює майданчик загальною площею 20 тис. м² для цілодобової торгівлі з автомобілів. Він розрахований на 650 автомобілів різної тоннажності. На території майданчика працює склад тимчасового зберігання продукції місткістю 100 т плодоовочевої продукції, його завантаженість протягом року коливається від 42 % взимку до 95 % влітку. Загальна кількість автомобілів, з яких підприємці реалізували плодоовочеву продукцію протягом 2015 р., становить близько 100 тис. [4].

Кількість реалізованої продукції поступово зростає (від 172,7 тис. т на рік у 2004 р. до 549 тис. т протягом 2015 р.) [4].

Переваги роботи з аграрним ринком «Шувар»:

- ✓ реалізація продукції будь-якими партіями і будь-якого асортименту для оптових, дрібнооптових і роздрібних покупців;
- ✓ канал надходження «миттєвої» готівки за продану продукцію;
- ✓ моніторинг ринкової ситуації в регіонах і у конкурентів;
- ✓ програма лояльності для українських виробників сільськогосподарської продукції.

Сьогодні в Україні пріоритетним залишається розвиток гуртової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Необхідність реалізації у значних обсягах стимулює сільськогосподарські підприємства до підвищення якості та скорочення витрат на виробництво сільськогосподарської продукції, що посилює конкурентоспроможність останньої.

Створення мережі організованих оптових ринків вимагає від державних і місцевих органів влади таких заходів [2]:

- ✓ виділення земельних ділянок;
- ✓ спрямування коштів із Державного бюджету України на забезпечення ринкової інфраструктури;
- ✓ фінансова підтримка оптових ринків місцевою владою для забезпечення дорожньої інфраструктури, системи водо- та електропостачання;
- ✓ налагодження системи контролю на оптових ринках за якістю продукції, рівнем цін, дотриманням громадського порядку, санітарних норм та всіх вимог чинного законодавства щодо їхнього функціонування;
- ✓ введення в дію державних стандартів на сільськогосподарську продукцію з метою захищення вітчизняного оптового ринку від дешевого імпорту окремих її видів;
- ✓ стимулювання експорту продукції в країну, яка не виробляє або виробляє її у недостатній кількості.

Як бачимо, «Шувар» – це яскравий приклад функціонування ринкової системи в аграрній економіці. Загалом же ситуація з ринком аграрної продукції в Україні є скрутною, недостатнє його державне регулювання та фінансування, що не стимулює створення сприятливого середовища господарювання.

Висновки. Отже, для успішного функціонування ринок сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки в Україні потребує низки макро-економічних заходів, зокрема:

- ✓ стимулювання безпосередніх виробників продукції АПК з метою нарощування виробництва і товарообігу;
- ✓ економічного регулювання раціональної структури ринку і ринкових відносин через розроблення перспективних цільових продовольчих програм, інвестиційної політики, фінансово-економічних заходів;
- ✓ введення системи контролю за цінами і забезпечення відповідного співвідношення попиту і пропозицій на ринку, захисту прав споживачів;
- ✓ запровадження відповідної фінансово-кредитної і податкової політики;

✓ регулювання експортних потоків сировини і продукції переробки, зменшення залежності від імпортних поставок.

Бібліографічний список

1. Гордієнко М.І. Сільське господарство України: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / М. І. Гордієнко, Ю. М. Якимчук. – Режим доступу : gero.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/2592/1/Гордієнко%20М.
2. Горлачук В.В. Перспективи розвитку ринку сільськогосподарської продукції в Україні [Електронний ресурс] / В. В. Горлачук., О. Ю. Коваленко. – Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/ecology/2012/206-194-6.pdf>.
3. Зубець М.В. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку)/ за ред. П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1000 с.
4. Офіційний сайт ринку «Шувар» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://shuvar.com/?mode=news&url=company_news&id=327.
5. Пасхавер Б. Й. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / Б. Й. Пасхавер, О. В. Шубравська, Л. В. Молдован. – К., 2009. – 432 с.
6. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України : аналіт. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 39 с.
7. Сільське господарство України у 2014 р. : аналіт. доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/sg/dop/dsg_2014.zip.

Янишин Я. Проблеми та перспективи розвитку ринку аграрної продукції в Україні

Проаналізовано сучасний стан виробництва і реалізації аграрної продукції. Описано умови проведення товарообміну між професійними операторами агроринку та невеликими виробниками сільгосппродукції, з одного боку, та оптовим покупцем і кінцевим споживачем продукції – з іншого, на прикладі гуртового ринку «Шувар». Описано переваги роботи з аграрним ринком «Шувар». На основі проведених досліджень запропоновано низку макроекономічних заходів щодо успішного функціонування ринку аграрної продукції в Україні.

Ключові слова: аграрна продукція, сільське господарство, сучасний стан, проблеми, перспективи, розвиток, гуртовий ринок.

Yanyshyn Y. The problems and prospects of agricultural market production in Ukraine

The article analyzes the current state of production and sales of agricultural products. Describes the conditions of trade between agricultural market professional operators and small agricultural producers on the one hand, and wholesale purchaser and end user products – on the other, the example wholesale market «Shuvar». Describe the advantages of working with agricultural market «Shuvar». On the basis of the studies proposed a number of macroeconomic measures for the successful functioning of the agricultural market in Ukraine.

Key words: agricultural products, agriculture, current state, problems and prospects, the development, the wholesale market.

Янишин Я. Проблемы и перспективы развития рынка аграрной продукции в Украине

Дан анализ современного состояния производства и реализации аграрной продукции. Описаны условия проведения товарообмена между профессиональными операторами агрорынка и небольшими производителями сельхозпродукции, с одной стороны, и оптовым покупателем и конечным потребителем продукции – с другой, на примере оптового рынка «Шувар». Описаны преимущества работы с аграрным рынком «Шувар». На основе проведенных исследований предложен ряд макроэкономических мер по успешному функционированию рынка аграрной продукции в Украине.

Ключевые слова: аграрная продукция, сельское хозяйство, современное состояние, проблемы, перспективы, развитие, оптовый рынок.

УДК 339.13.000.7 : 635.07

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ОПТОВИХ РИНКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

*В. Липчук, д. е. н., О. Крупа, к. е. н.
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Для розвитку аграрного ринку в Україні необхідно звертати увагу на ті його складові, які б поставили усіх учасників, зокрема покупців і продавців агропродукції, у рівні умови. Однією з таких структурних одиниць є оптові ринки сільськогосподарської продукції. Щоб забезпечити розвиток останніх, необхідно ретельно проаналізувати всі чинники їх функціонування, особливо наявність торговельного персоналу та професійно-особистісні характеристики продавців.

На оптовому продовольчому ринку саме персонал є однією з основних фігур, характеристика яких не знайшла достатнього висвітлення в економічних дослідженнях. Водночас специфіка самого оптового ринку і пропонованої продукції (асортимент, оптові партії тощо), їх локалізація формують особливі умови та контроверсійність особи продавця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками проблемним аспектам діяльності оптових ринків сільськогосподарської продукції приділяють увагу і зарубіжні, і вітчизняні науковці та практики. Значний внесок у дослідження цієї теми зробили К. Вадоловська, Н. Грецька, Н. Доманська, Ю. Михайлов, І. Піюренко, Т. Стройко, О. Шубравська. У їхніх працях акцентована увага на необхідності розвитку оптових ринків сільськогосподарської продукції, їх завданнях, питаннях державного регулювання діяльності, запропоновані стратегії та моделі функціонування цього типу ринків на регіональному рівні.

Існування вагомого наукового доробку щодо зовнішніх та внутрішніх передумов розбудови та функціонування оптових ринків сільськогосподарської продукції не усуває низки проблем, які потребують невідкладного вирішення. Одна з них